

Studeren in het hoger onderwijs

Bevindingen en aanbevelingen uit het project
'studiebegeleiding voor asielzoekers,
vluchtelingen en andere nieuwkomers'

december 2003 – maart 2007

INHOUD

1 Inleiding	2
1.1 Vluchtelingenwerk Vlaanderen	2
1.2 Vluchtelingen in het hoger onderwijs: visie op integratie	2
1.3 Vluchtelingen in het hoger onderwijs: visie op diversiteit	3
2 Pilootproject 'studiebegeleiding'	5
2.1 Doelstellingen	5
2.2 Doelgroep	5
2.3 Begeleiding	5
2.3.1 Intakes	6
2.3.2 Geslacht	8
2.3.3 Verblijfsstatuut	9
2.3.4 Herkomstlanden	10
2.3.5 Opleidingsniveau	11
2.3.6 Instroom	12
2.3.7 Studieresultaten	14
2.3.8 Deelname VLIR-examen 'gedeeltelijke gelijkwaardigheid arts'	16
2.4 Mentoren	17
2.5 Ontmoetingsmomenten voor vluchtelingstudenten	18
2.6 Informatiesessies	18
2.7 Getuigenissen	19
3 Knelpunten en aanbevelingen	22
3.1 Nederlands	22
3.1.1 Aanbod Nederlands voor hooggeschoolde anderstaligen	22
3.1.2 Taalbeleid in de hoger onderwijsinstellingen	22
3.1.3 Ondersteuning academisch Nederlands	22
3.2 Toeleiding naar het hoger onderwijs en voorbereidende trajecten	23
3.2.1 Toeleiding	23
3.2.2 Voorbereidende trajecten	23
3.3 Studiekeuzeprocess	24
3.4 Studietrajecten	25
3.4.1 Geïndividualiseerde trajecten en studieduurverkorting	25
3.4.2 Curriculumdifferentiatie	25
3.5 Buitenlandse artsen	26
3.6 Leerstrategieën en leerstijlen	26
3.7 Mentoren en rolmodellen	26
3.7.1 Mentoren	26
3.7.2 Rolmodellen	27
3.8 Financiële haalbaarheid	27
3.8.1 Studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap	27
3.8.2 Verhoogd inschrijvingsgeld	28
3.8.3 Studeren met behoud van leefloon	28
3.9 Toelatingsbeleid in geval van een kwetsbare verblijfssituatie	29
3.10 Verderzetting van studies in geval van een kwetsbare verblijfssituatie	30
4 Publicaties	31

1 Inleiding

1.1 Vluchtelingenwerk Vlaanderen

Elke mens heeft recht op een leven in veiligheid, vrijheid en vrede. Wanneer geweld of vervolging het leven, de veiligheid of de vrijheid van mensen bedreigen, hebben zij het recht om elders bescherming te vragen.

Vluchtelingenwerk Vlaanderen is een onafhankelijke, niet-gouvernementele organisatie die de belangen van vluchtelingen en asielzoekers verdedigt. Ze staat daarin niet alleen, maar werkt samen met heel wat andere verenigingen die lid zijn van Vluchtelingenwerk en met tal van vrijwilligers.

Vluchtelingenwerk wil een ruim publiek bewust maken van de situatie van vluchtelingen. De organisatie ijvert voor bescherming, respect en menswaardigheid. Leidraad hierbij zijn het Vluchtelingenverdrag van Genève, de Universele Verklaring van de Rechten van de mens en het Europees Mensenrechtenverdrag.

De concrete werking van Vluchtelingenwerk draait rond vier pijlers:

- we beïnvloeden de publieke opinie
- we zetten het beleid onder druk
- we ondersteunen al wie vluchtelingen bijstaat
- we brengen mensen bij elkaar

De cel integratie van Vluchtelingenwerk Vlaanderen voert verschillende opdrachten uit die het vergroten van de participatie van vluchtelingen en asielzoekers in het (hoger) onderwijs en op de arbeidsmarkt vooropstellen.

1.2 Vluchtelingen in het hoger onderwijs: visie op integratie

Heel wat vluchtelingen en asielzoekers zijn hoogopgeleid, boordevol talent en motivatie. Het is voor hen niet vanzelfsprekend om met hun buitenlands diploma in Vlaanderen passend werk te vinden. Buitenlandse diploma's worden niet altijd gelijkwaardig verklaard met een Vlaams diploma en worden door werkgevers vaak niet naar waarde geschat. Bovendien is een academische erkenning van een niet-EU diploma voor gereguleerde beroepen (vb. arts of architect) absoluut noodzakelijk om het beroep in België te mogen uitoefenen. Ook zijn niet alle hoger opgeleide asielzoekers in het bezit van een eindexamen hoger onderwijs. Sommigen hebben immers hun studies moeten onderbreken op het moment dat zij het herkomstland ontvluchtten. Omwille van de vluchtsituatie is het ook voor heel wat asielzoekers en vluchtelingen problematisch om de nodige studiebewijzen voor te leggen.

Een (voortzetting van een) studie aan een Vlaamse universiteit of hogeschool is voor deze vluchtelingen vaak de enige optie om werk te vinden volgens hun opleidingsniveau en om hun competenties maximaal aan te wenden.

Ondanks de grote interesse en vraag blijkt een studie in het hoger onderwijs voor heel wat vluchtelingen en asielzoekers niet altijd van een leien dakje te lopen. Zij hebben dan ook vaak nood aan informatie, advies en gepaste begeleiding en ondersteuning.

1.3 Vluchtelingen in het hoger onderwijs: visie op diversiteit

De laatste jaren is de aandacht voor diversiteit en gelijke kansen in het hoger onderwijs sterk gegroeid. In mei 2005 ondertekenden de minister van Onderwijs, Vorming en Werk Frank Vandenbroucke en verschillende onderwijsactoren de engagementsverklaring 'diversiteit in het hoger onderwijs'. Ook in het nieuwe financieringsmodel voor het hoger onderwijs dat de minister wil introduceren, worden in een aanmoedigingsfonds extra middelen voorzien waarmee hogescholen en universiteiten initiatieven kunnen ontplooien ten behoeve van diversiteit en gelijke kansen.

Daarnaast heeft de overheid aan de Katholieke Universiteit Leuven en de Vrije Universiteit Brussel de opdracht gegeven om een grootschalig onderzoek te doen naar de situatie van allochtonen in het hoger onderwijs. Voor het eerst wordt een duidelijk beeld geschetst van de factoren die studiekeuze en studieprestaties bepalen bij allochtone studenten.¹

We illustreren onze visie op diversiteit aan de hand van enkele kanttekeningen bij deze studie.

De doelgroep van de studie bestaat uit allochtone studenten die ingestroomd zijn in het hoger onderwijs vanuit het secundair onderwijs. Vluchtelingstudenten of nieuwkomers die reeds in hun herkomstland secundair of hoger onderwijs gevolgd hebben en op basis daarvan instromen in het hoger onderwijs, zijn in dit onderzoek niet in overweging genomen. Zoals zal blijken verder in dit rapport, zijn er een aantal gelijkenissen met allochtone studenten die instromen vanuit het secundair onderwijs, maar zijn er bovendien ook belangrijke verschillen. In dit rapport zal specifiek gefocust worden op de thematiek van vluchtelingstudenten. Vluchtelingenwerk vindt het belangrijk dat hoger onderwijsinstellingen voldoende aandacht schenken aan de specifieke groep van vluchtelingstudenten en dat ze voldoende nuances en flexibiliteit aan de dag leggen in hun diversiteitsbeleid omdat de verschillen tussen doelgroepen of binnen één groep vaak aanzienlijk en existentieel zijn.

Ten tweede wordt in de studie erg sterk gefocust op risicofactoren die een gepaste studiekeuze en studiesucces belemmeren. Factoren die studiesucces bij allochtone studenten teweegbrengen worden niet uitdrukkelijk benoemd.

Vluchtelingenwerk wil net de talenten en sterktes van vluchtelingstudenten beklemtonen. Extra ondersteuning is zeker nodig om bepaalde lacunes en tekorten weg te werken, maar een hoger onderwijsbeleid dat het potentieel van studenten centraal stelt, vormt voor ons het uitgangspunt.

Zo zijn we ook voorstander van een inclusief beleid, dat tegemoet komt aan noden en behoeften van alle studenten. Een inclusief beleid moet echter het einddoel zijn en mag geen excuus zijn om geen gerichte of specifieke initiatieven te ontwikkelen. Een ondersteuningsaanbod voor bepaalde doelgroepen blijft noodzakelijk om de kloof te dichten en om gelijke kansen te realiseren. Bovendien zijn wij ervan overtuigd dat een goed uitgewerkt studentenbeleid tegemoet komt aan de noden van alle studenten.

Ten derde heeft de studie voornamelijk studenten- en omgevingskenmerken onderzocht. De studie is niet ingegaan op instellingskenmerken. Of bijvoorbeeld het beleid van de instellingen een effect heeft op het studiesucces is niet nagegaan. Volgens ons zijn het echter niet alleen studentenkenmerken die bepalend zijn voor studiesucces, maar ook de instellingskenmerken. Durven hoger onderwijsinstellingen het eigen beleid en de eigen koers in vraag te stellen of is het enkel aan de student om zich bij te schaven tot hij in het plaatje past ?

---

¹ Allochtonen in het hoger onderwijs. Factoren van studiekeuze en studiesucces bij allochtone eerstejaarsstudenten, maart 2007. Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, maart 2007.

Voor Vluchtelingenwerk is het essentieel dat diversiteit en gelijke kansen een structurele verankering krijgen en zichtbaar moeten zijn in de hele instelling. Diversiteit werkt alleen als ze gedragen wordt door alle niveaus. Vandaar een warme oproep om de bestaande projectwerking en individuele inspanningen te waarderen door ze te integreren in een inclusief diversiteitsbeleid.

Met dit rapport hopen we in ieder geval wat inspiratie te kunnen geven...

Het eerste deel van dit rapport geeft een overzicht van ruim drie jaar projectwerking inzake het begeleiden van asielzoekers, vluchtelingen en andere nieuwkomers die (willen) studeren in het Vlaams hoger onderwijs. Vervolgens gaan we dieper in op een aantal knelpunten en formuleren we aanbevelingen.

Het pilootproject 'studiebegeleiding' werd aanvankelijk uitgevoerd met de steun van het Europees Vluchtelingenfonds (EVF). Momenteel wordt het uitgevoerd met middelen van het Federaal Impulsfonds voor het Migrantenbeleid. In december 2005 verscheen reeds een eerste versie van dit rapport.

Brussel, 2007

2. Pilootproject 'studiebegeleiding'

2.1 Doelstellingen

Een eerste doelstelling is het vergroten van de in- en doorstroom van asielzoekers, vluchtelingen en andere nieuwkomers in het hoger onderwijs door het verlenen van intensieve begeleiding aan deze doelgroep.

In het project wordt eveneens aandacht besteed aan het ontwikkelen van methodieken en begeleidingsinstrumenten. Een belangrijke doelstelling is immers om in de toekomst de werking te kunnen overdragen naar een reguliere dienstverlening.

Tenslotte is het ook onze bedoeling om door middel van een directe werking in het veld bepaalde knelpunten en moeilijkheden die vluchtelingstudenten ondervinden in kaart te brengen. Op basis hiervan willen we aanbevelingen formuleren ten aanzien van het beleid en hoger onderwijsinstellingen met het oog op een grotere bewustwording van de noden van deze doelgroep in het hoger onderwijs.

2.2 Doelgroep

Erkende vluchtelingen en asielzoekers wiens asielaanvraag ontvankelijk is verklaard, vormen de prioritaire doelgroep van het project. Zij verblijven legaal op het grondgebied en hebben toegang tot het hoger onderwijs. Zij komen eveneens in aanmerking voor studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap.

Sinds september 2006 is de doelgroep van het project uitgebreid. Ook andere nieuwkomers die in hun herkomstland minstens het secundair onderwijs hebben afgewerkt en die hun studie willen verderzetten in het Vlaams hoger onderwijs, kunnen beroep doen op begeleiding. We stellen echter vast dat de grootste groep nog steeds vluchtelingen en asielzoekers zijn (zie verder). Om de leesbaarheid te vergroten spreken we verder in dit rapport over 'vluchtelingen' en 'vluchtelingstudenten', tenzij om specifieke redenen de doelgroep nader gespecificeerd wordt.

2.3 Begeleiding

Sinds december 2003 worden in Antwerpen, Gent en Brussel permanenties ingericht. Vluchtelingen, asielzoekers en andere nieuwkomers kunnen bij een projectmedewerker terecht voor informatie, advies en begeleiding in verband met studeren in het hoger onderwijs.

In een eerste intakegesprek wordt voornamelijk informatie gegeven over de structuur en het aanbod aan studierichtingen in het hoger onderwijs, de toelatingsvoorwaarden (diploma's, kennis Nederlands, ...) en mogelijkheden om de studies te financieren. Daarnaast wordt ook achtergrondinformatie over de cliënt verzameld en geregistreerd: welke studies hij/zij reeds gevolgd heeft, welke studiekeuze men voor ogen heeft, de verblijfssituatie, de financiële en sociale situatie. Kortom, de projectmedewerker tracht een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de kandidaat-student.

Wanneer de vluchteling beslist om effectief de stap te zetten naar het hoger onderwijs, start de eigenlijke begeleiding. De projectmedewerker zal een trajectbegeleiding opstarten waarin studiekeuzebegeleiding en voorbereiding op het hoger onderwijs centraal staan. Er wordt ook veel aandacht besteed aan het

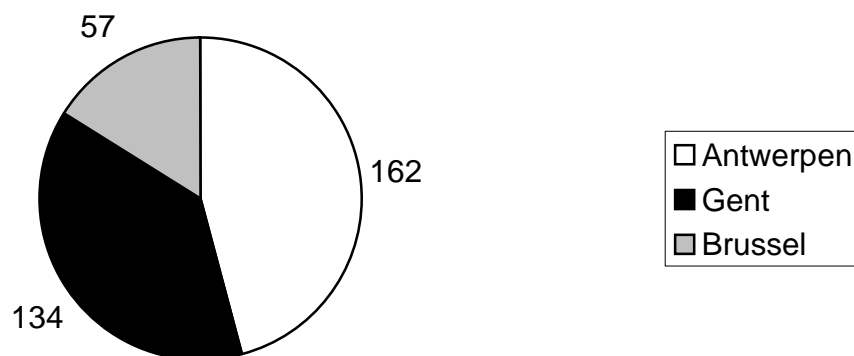
samenstellen van het toelatingsdossier en doorverwijzing naar gepaste en intensieve cursussen Nederlands.

Na de instap volgen de projectmedewerkers het studietraject van de vluchtelingstudent op. Bij problemen gaat de projectmedewerker samen met de student op zoek naar een mogelijke oplossing.

2.3.1 Intakes

In totaal werd in de periode van december 2003 tot en met maart 2007 van 353 personen een intake afgenomen: 162 personen (46 %) werden gezien in Antwerpen, 134 (38%) in Gent en van 57 (16%) personen werd de intake in Brussel afgenomen.

**Totaal aantal intakes: 353 personen
december 2003 t/m maart 2007**

In onderstaande grafieken wordt een overzicht gegeven van het aantal intakes per maand. We zien een terugkerend piekmoment in januari. We vermoeden dat dit niet echt gerelateerd is aan het semestersysteem, maar dat het eerder te maken heeft met het voornemen bij de start van het nieuwe jaar om een studie aan te vatten.

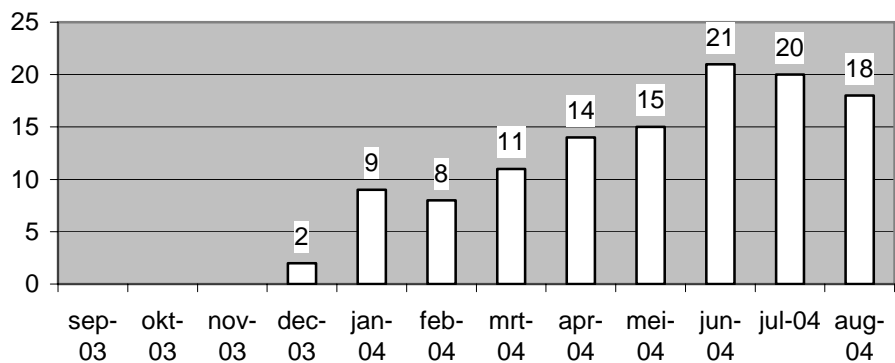
Verder is het aantal intakes het hoogst in het voorjaar en deze periode van aanmeldingen loopt vaak door tot in de zomermaanden. Het piekmoment in maart 2007 is voor een deel te verklaren door het inrichten van informatiesessies voor vrouwen in februari 2007.

In het najaar worden het minst aantal nieuwe intakes afgenomen. Dit is niet zo verwonderlijk aangezien de meeste kandidaat-studenten ofwel net gestart zijn met een studie ofwel het nog te vroeg vinden om zich te informeren voor het volgende academiejaar.

In het academiejaar 2003-2004 ligt het aantal intakes hoger dan in de volgende jaren. Dit is te verklaren door het feit dat bij de opstart van het begeleidingsproject vooral op rekrutering van nieuwe cliënten werd gefocust. In de daaropvolgende jaren is de klemtoon ook meer en meer komen te liggen op de begeleiding van studerende cliënten.

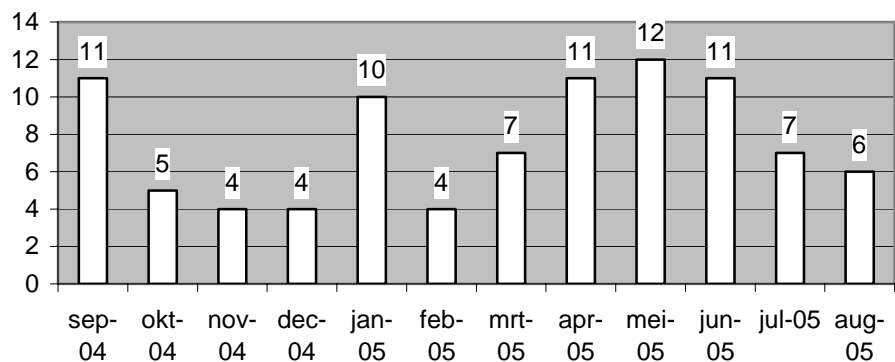
Intakes 2003-2004

Totaal: 118

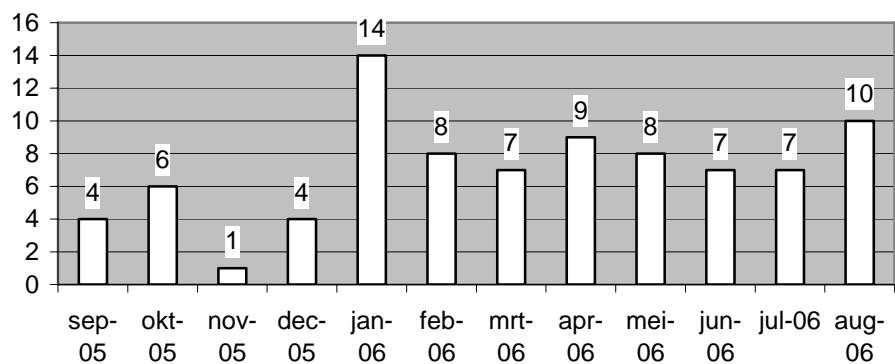
Intakes 2004-2005

Totaal: 92

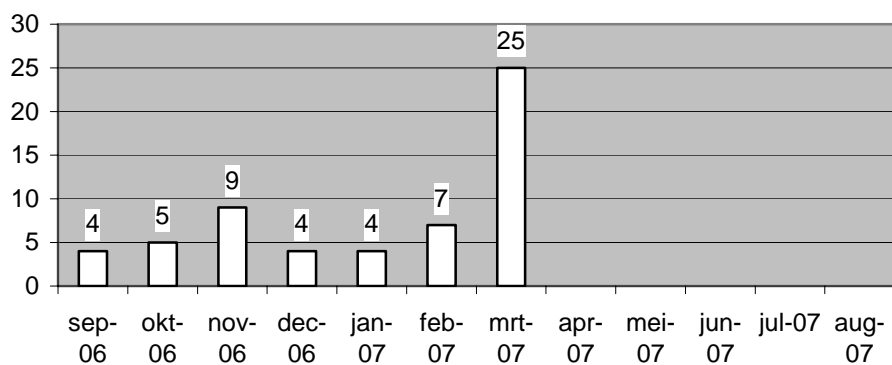
Intakes 2005-2006

Totaal: 86

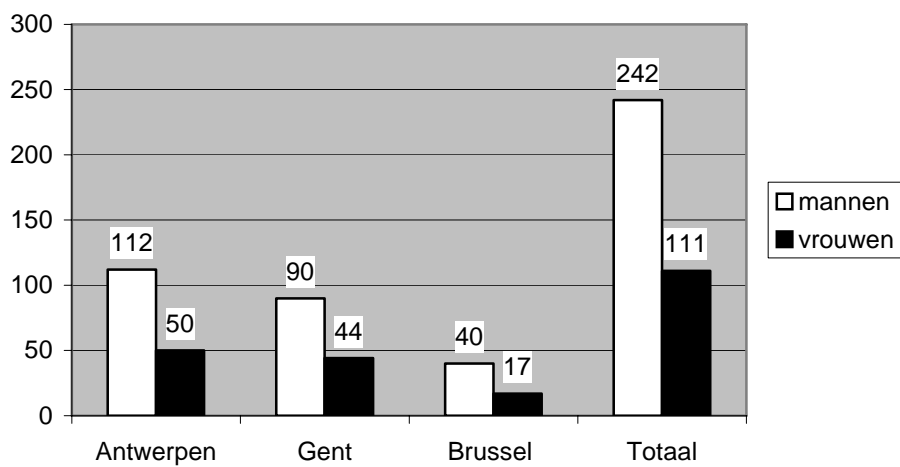
Intakes 2006-2007

Totaal: 58

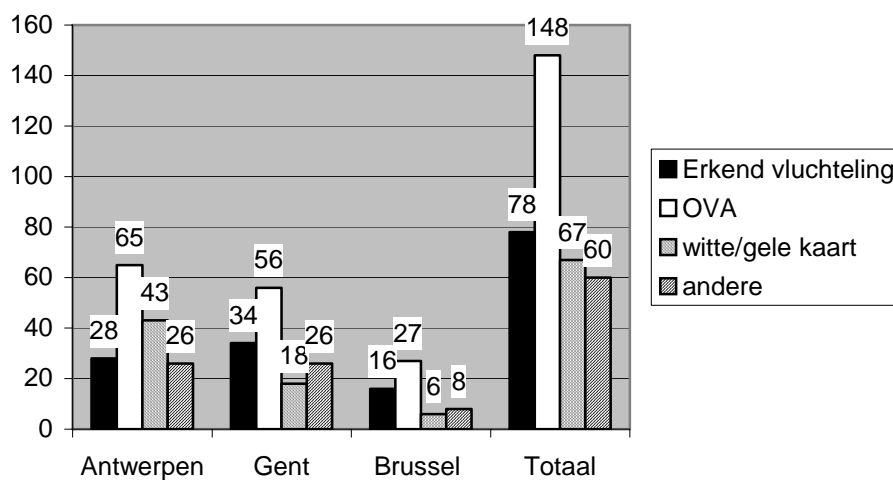
2.3.2 Geslacht

242 cliënten (68,5%) zijn van het mannelijk geslacht tegenover 111 vrouwen (31,5%). Gemiddeld is dus 1 op 3 cliënten van het vrouwelijk geslacht.

2.3.3 Verblifsstatuut

Ontvankelijk verklaarde asielzoekers zijn qua verblijfsstatuut het talrijkst vertegenwoordigd met 148 personen (41,9 %). 78 cliënten zijn erkend als vluchteling (22,1 %). De groep van personen met een witte of gele kaart omvat niet-EU-vreemdelingen met een legaal verblijf van bepaalde of onbepaalde duur met uitzondering van erkende vluchtelingen. Deze derde grootste groep telt 67 personen (19,0 %). Tenslotte zijn er nog 60 personen (17,0 %) die onder de categorie 'andere' vallen. Het kan gaan om personen die een asielaanvraag hebben ingediend, maar die nog niet ontvankelijk verklaard is of personen die in verband met hun asielaanvraag uiteindelijk een negatieve beslissing hebben gekregen, maar die wel nog een verblijfsrechterlijke of beroepsprocedure hebben lopen zoals de beroepsprocedure bij de Raad van State of een aanvraag tot regularisatie van hun verblijf.

2.3.4 Herkomstlanden

De meeste cliënten komen uit Afrika (107 personen – 30,3%) en uit Rusland en de ex-Sovjetrepublieken (98 personen – 27,8%). Zij worden onmiddellijk gevolgd door personen uit de regio van het Midden-Oosten (83 personen – 23,5%). In Antwerpen en Gent zijn de cliënten uit Rusland en de ex-Sovjetrepublieken zelfs nog iets talrijker dan de Afrikanen.

Dit is vrij gelijklopend met de herkomstlanden van asielaanvragers in België².

Een minderheid komt uit Azië (32 personen – 9,1%), Oost-Europa (25 personen – 7,1%) en uit Midden- en Zuid-Amerika (8 personen – 2,3%).

In Antwerpen is de groep uit Azië (24 personen) veel groter dan op de andere locaties. In deze groep zitten vooral Afghanen. In Gent is de groep Oost-Europeanen (15 personen) dan weer iets talrijker dan op de andere locaties. In Brussel valt vooral de groep uit het Midden-Oosten op. Het gaat dan vooral om Iraniërs. Deze aantallen zijn grotendeels een afspiegeling van de verschillende gemeenschappen die zich in en rond de steden van de permanentielocaties gevestigd hebben.

Hieronder volgt een opsomming van de herkomstlanden per regio. In totaal gaat het om 62 verschillende nationaliteiten.

Afrika: Algerije, Angola, Burundi, DR Kongo, Egypte, Eritrea, Ethiopië, Ghana, Guinee, Kameroen, Marokko, Nigeria, Oeganda, Rwanda, Sierra Leone, Soedan, Somalië, Togo, Tsjaad.

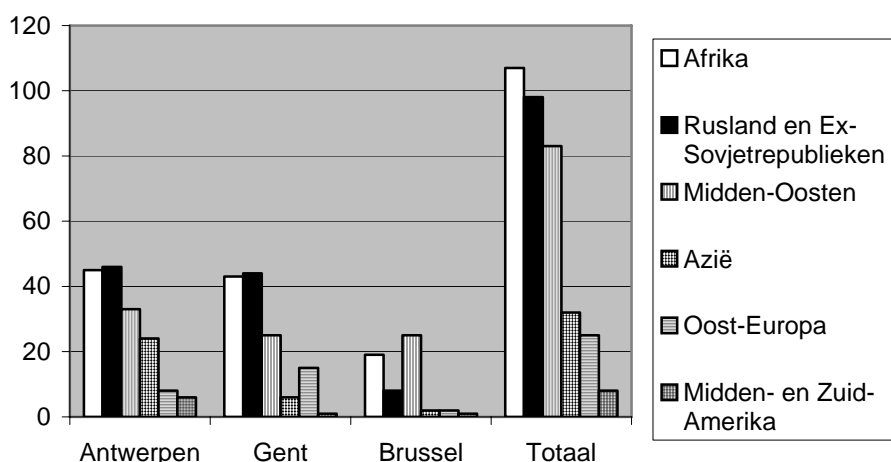
Rusland en ex-Sovjetrepublieken: Armenië, Azerbeidzjan, Georgië, Kazachstan, Kirgizstan, Oekraïne, Oezbekistan, Rusland, Tsjetsjenië, Wit-Rusland.

Midden-Oosten: Irak, Iran, Israël, Jemen, Libanon, Palestina, Syrië.

Azië: Afghanistan, China, Indonesië, Mongolië, Myanmar, Nepal, Pakistan, Sri Lanka.

Oost-Europa: Albanië, Bulgarije, Hongarije, Kosovo, Kroatië, Macedonië, Montenegro, Polen, Roemenië, Servië, Turkije.

Midden- en Zuid-Amerika: Chili, Colombia, Cuba, El Salvador, Mexico, Peru, Venezuela.

² Voor statistieken i.v.m. het aantal asielaanvragen zie www.cgvs.be

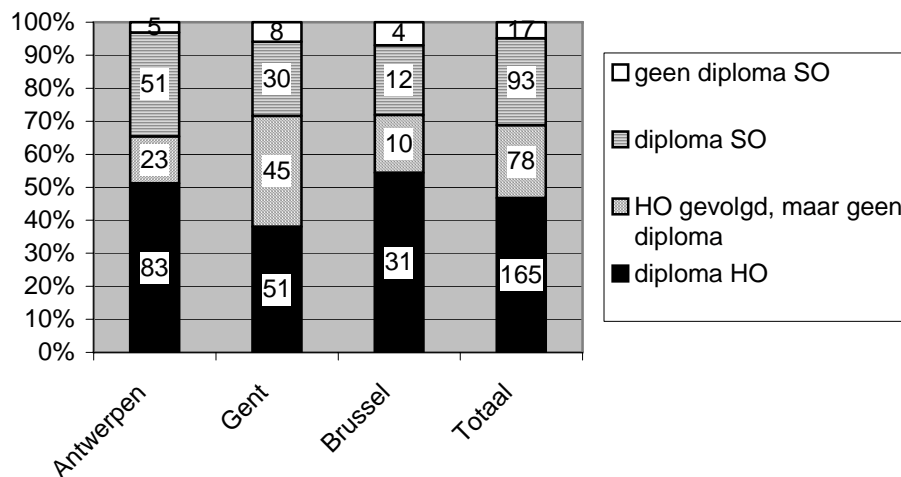
2.3.5 Opleidingsniveau

Er wordt de cliënten steeds gevraagd naar hun hoogst behaalde diploma of opleidingsniveau uit hun herkomstland. We stellen vast dat het opleidingsniveau in het algemeen zeer hoog ligt. Maar liefst 70% van de cliënten is hooggeschoold, d.w.z. heeft hoger onderwijs gevolgd. Net geen 50% van de cliënten heeft ook effectief een buitenlands diploma hoger onderwijs behaald.

Van de overige personen heeft de overgrote meerderheid een diploma secundair onderwijs behaald in het herkomstland. Onder diegenen die geen buitenlands diploma secundair onderwijs hebben behaald, bevinden zich ook een aantal cliënten die op jonge leeftijd naar België zijn gekomen en in Vlaanderen secundair onderwijs gevolgd hebben.

Het project richt zich naar personen die minimum een diploma secundair onderwijs hebben behaald in het herkomstland. Op zich is het dus niet verwonderlijk dat veel hooggeschoolden bereikt worden. Toch is het zeer opvallend dat zowat de helft van de cliënten reeds een diploma hoger onderwijs op zak heeft, maar toch nog interesse heeft om verder te studeren aan een Vlaamse hogeschool of universiteit.

Dit toont volgens ons aan dat zelfs indien men een gelijkwaardigheid zou bezitten van het buitenlands diploma, de nood aan verdere opleiding en studie toch nog erg groot is. Het hernemen van studies betekent niet enkel dat men een Vlaams diploma hoger onderwijs kan behalen, het betekent ook een opfrissing van de reeds eerder opgedane kennis, een kennismaking met westerse technologie en kennis van Nederlandstalig vakjargon.

2.3.6 Instroom

Onderstaande grafieken geven de jaarlijkse en totale instroom van cliënten weer. Het gaat om cliënten die voldoen aan de toelatingsvoorwaarden en die voor het eerst een studie of opleiding aanvatten aan een universiteit of hogeschool, in het hoger onderwijs voor sociale promotie (HOSP - volwassenenonderwijs) of in het tweedekansonderwijs. De grafieken geven de instroom weer volgens de locatie waar de cliënt begeleid wordt. Dit is niet noodzakelijk de stad waar de cliënt ook effectief studeert. Een weergave volgens de instelling of plaats waar men studeert, zou een erg versnipperd beeld opleveren.

De instroom aan universiteiten en hogescholen varieert nogal per locatie, hoewel de totale aantallen per academiejaar steeds dichtbij elkaar liggen. Enkel in het laatste academiejaar (2006-2007) is er een wat groter verschil tussen de instroom aan universiteiten enerzijds en aan hogescholen anderzijds. We stellen wel een toegenomen instroom in het HOSP vast. In het laatste academiejaar stroomden minder mensen in te Gent, maar wel opvallend meer cliënten waarvan de intake in Brussel werd afgenomen.

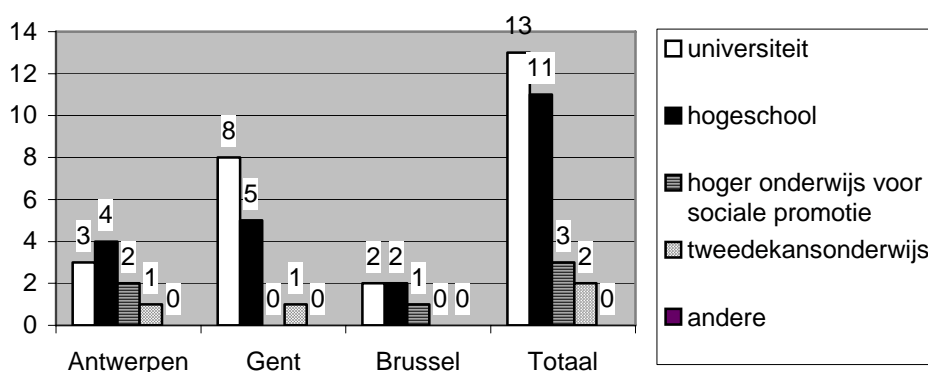
Studierichtingen aan universiteiten (academische bachelors en masters) die vaak gekozen worden zijn: (toegepaste) economische wetenschappen, biomedische wetenschappen, rechten en geneeskunde.

Wanneer men kiest voor een academische bachelor en master aan een hogeschool, dan valt de keuze vaak op: industriële wetenschappen (industriële ingenieur) of architectuur.

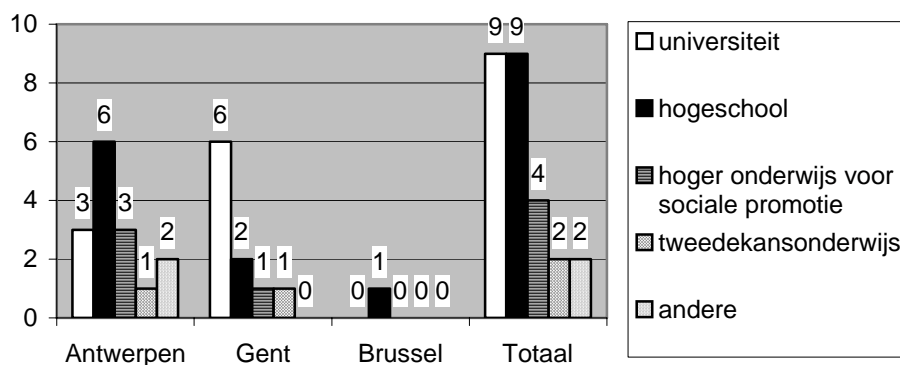
Professionele bachelors die in de smaak vallen zijn: bedrijfsmanagement, biomedische laboratoriumtechnologie, chemie en verpleegkunde.

In het volwassenenonderwijs kiest men het vaakst voor economisch en sociaal hoger onderwijs voor sociale promotie.

Instroom 2004-2005
Totaal: 29 studenten

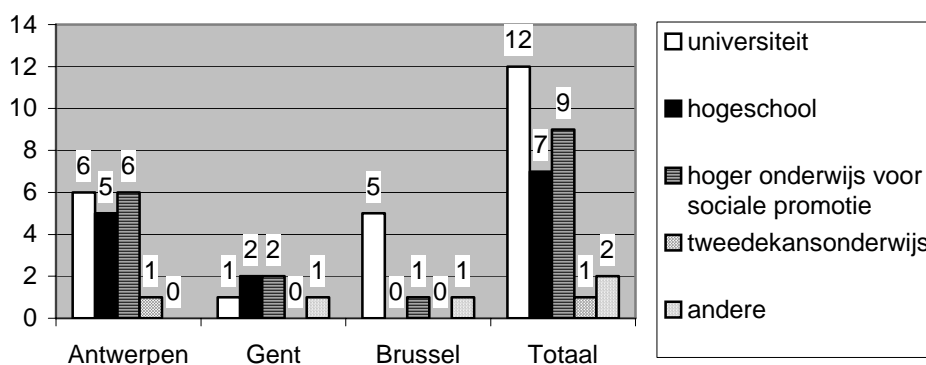
Instroom 2005-2006 Totaal: 26 studenten

De 2 studenten die onder 'andere' vallen kozen voor:

- het voorbereidend wetenschappelijk jaar (7^e jaar secundair onderwijs)
- BSO 4^e graad verpleegkunde

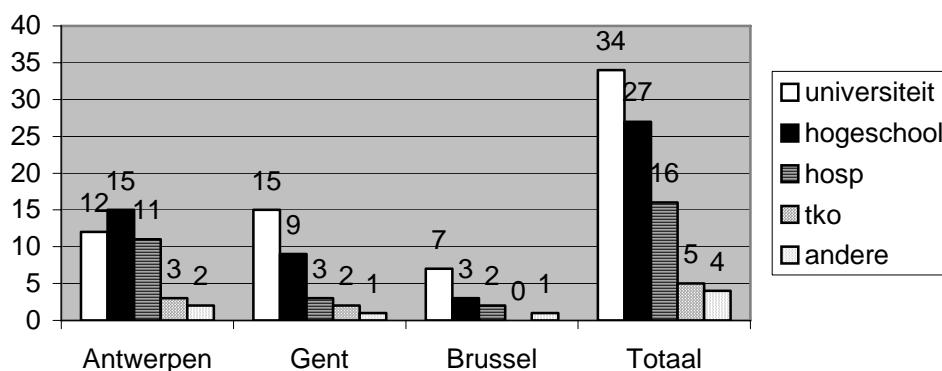
Instroom 2006-2007 Totaal: 31 studenten

De 2 studenten die onder 'andere' vallen kozen voor:

- TSO 3^e graad boekhouden informatica
- TSO 3^e graad grafische wetenschappen

Totale instroom 3 academiejaren 2004-2005 t/m 2006-2007 86 studenten

2.3.7 Studieresultaten

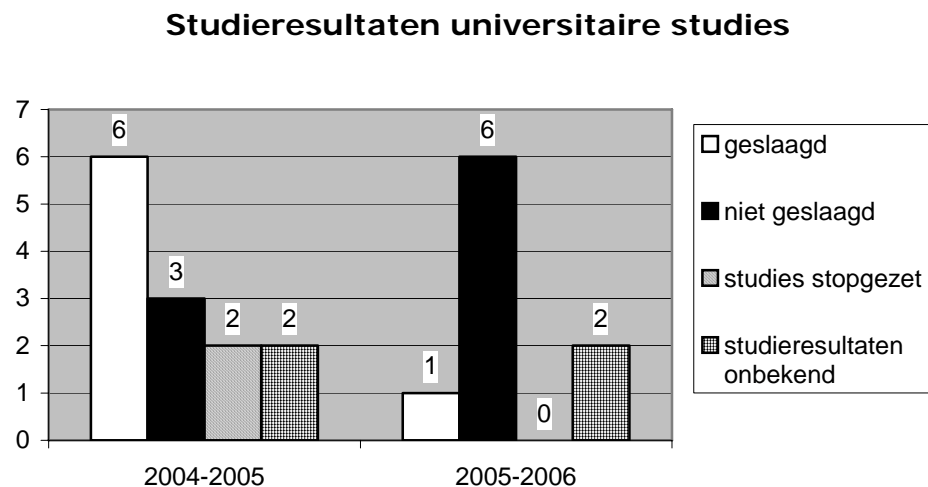
In de volgende grafieken geven we de studieresultaten weer van de studenten die voor het eerst ingestroomd zijn aan een universiteit, hogeschool, in het HOSP en in het tweedekansonderwijs. De studieresultaten van de studenten die al langer dan 1 jaar studeren, werden hier dus niet in opgenomen.

In het bachelor-mastersysteem van het hoger onderwijs neemt een student per academiejaar een aantal studiepunten op. Op die manier bepaalt hij de samenstelling en de intensiteit van zijn studieprogramma. We beschouwen een student als geslaagd indien hij meer dan de helft van het totaal aantal studiepunten waarvoor hij ingeschreven heeft, ook verworven heeft.

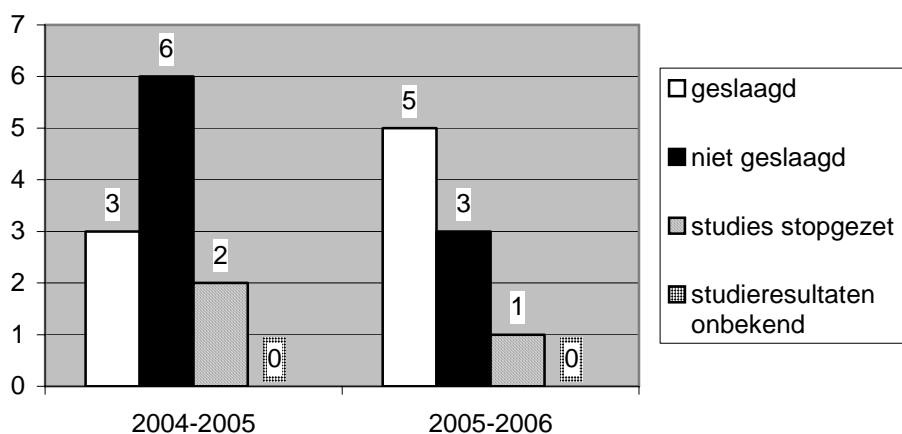
Het is erg moeilijk om op basis van deze kleine aantallen studenten een uitspraak te doen over de studieresultaten, laat staan om er algemene conclusies uit trekken. We kunnen geen algemene tendensen vaststellen, bijvoorbeeld dat studenten in het ene type onderwijs meer slaagkansen zouden hebben dan in andere typen.

Bovendien zijn de resultaten erg wisselend in de twee geëvalueerde academiejaren.

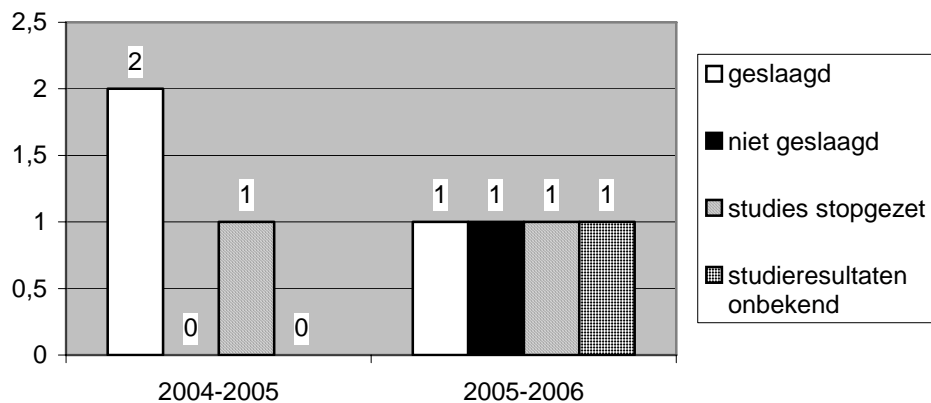
We kunnen alleen maar concluderen dat slagen in een eerste jaar hoger onderwijs, HOSP of tweedekansonderwijs lang niet vanzelfsprekend is. Er is een grote nood aan extra ondersteuningsinitiatieven. Veel vluchtelingstudenten gebruiken het eerste jaar van hun studies vooral om te wennen aan het taalgebruik en de onderwijsomgeving.

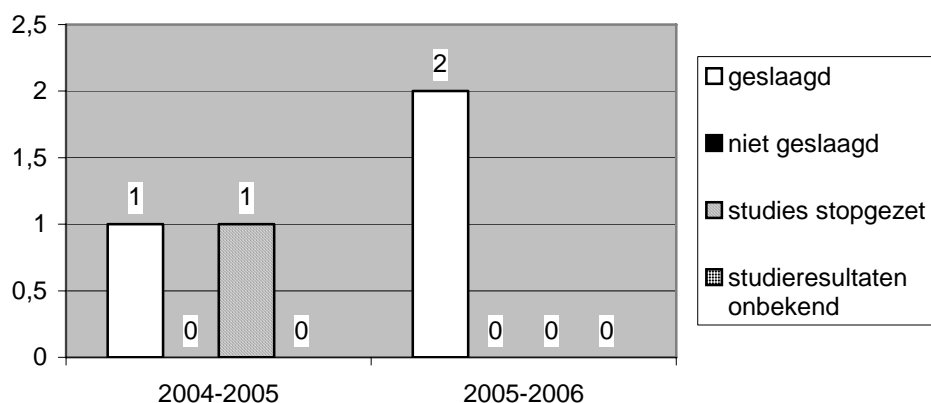
Studieresultaten hogeschoolonderwijs

Studieresultaten HOSP

Studieresultaten tweedekansonderwijs

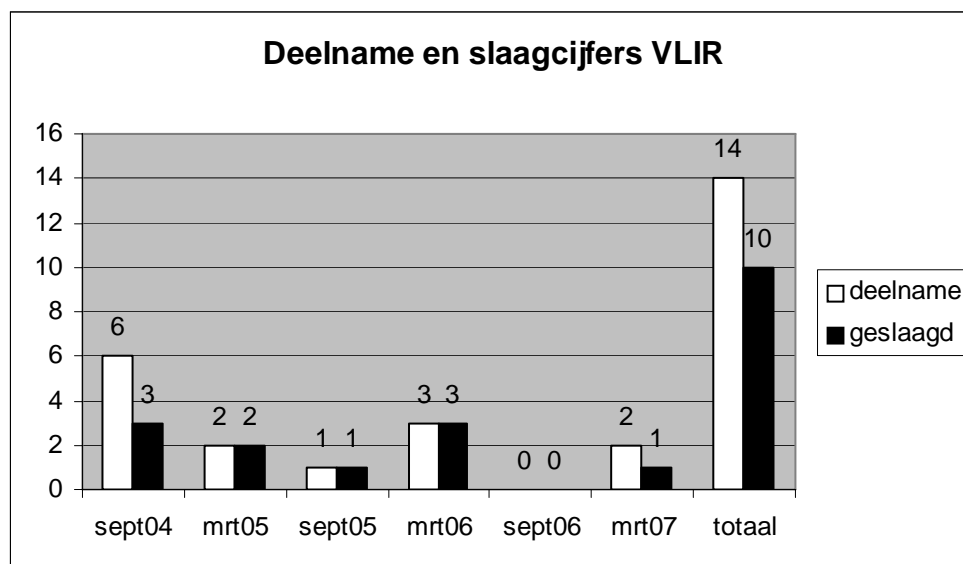

2.3.8 Deelname VLIR-examen 'gedeeltelijke gelijkwaardigheid arts'

Om als arts in België te mogen werken, moeten buitenlandse artsen een academische gelijkwaardigheid van hun artsdiploma hebben. Door verschillen in studieduur en studieprogramma gebeurt het zelden dat een academische gelijkwaardigheid wordt gegeven aan niet-EU-artsen. Daarom moeten deze artsen nog een aantal jaren opnieuw studeren om zo het Vlaamse artsdiploma te bekomen. Het aantal jaren dat zij nog moeten volgen, wordt bepaald aan de hand van de resultaten van een interuniversitair examen dat georganiseerd wordt door de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR). Het examen wordt twee keer per jaar georganiseerd en bestaat uit een schriftelijk en een mondeling gedeelte. Wie 50% haalt op het schriftelijk gedeelte wordt bij voorkeur toegelaten tot het vierde jaar van de zevenjarige artsenopleiding. Wie het goed doet op het daaropvolgende mondeling examen kan nog in een hoger jaar instappen.

Hoewel verschillende cliënten een artsdiploma hebben, merken we dat het aantal cliënten dat effectief deelneemt aan dit examen vrij beperkt blijft, gaande van 6 personen in september 2004 tot 2 personen in maart 2007.

We vermoeden dat dit examen vluchtelingen afschrikt. Ze vrezen dat hun kennis van het Nederlands ontoereikend zal zijn. Er zijn geen adequate leermaterialen beschikbaar waarmee ze zich kunnen voorbereiden op dit examen. Bovendien worden de meeste vluchtelingen die slagen toegelaten tot het 4^e jaar van de artsenopleiding. In maart 2007 werd voor de eerste keer een cliënt toegelaten tot het 5^e jaar. Maar alle anderen moeten dus nog 4 jaar studeren waarna nog minstens 2 jaar huisartsenopleiding of verschillende specialisatiejaren volgen. Voor veel vluchtelingen is dit geen haalbare kaart. Zij zijn dikwijls ouder dan de doorsnee Belgische student en/of hebben vaak een gezin te onderhouden. Bovendien hebben zij er al heel wat jaren studie opzitten in hun herkomstland. Sommigen van hen kiezen ervoor om een bachelor in de verpleegkunde te halen waarbij ze meestal in aanmerking komen voor een verkort studietraject.

Vluchtelingenwerk stelde een brochure samen met nuttige tips voor buitenlandse artsen en met verwijzingen naar studiemateriaal ter voorbereiding op het VLIR-examen.³

³ Informatiepakket voor buitenlandse artsen, Vluchtelingenwerk Vlaanderen, maart 2006.

2.4 Mentoren

Ter ondersteuning van studerende vluchtelingen werkte Vluchtelingenwerk in de loop van 2005 een methodiek voor 'mentorbegeleiding' uit.

In het academiejaar 2005-2006 liep een proeffase waarin drie mentoren gerekruteerd en ingeschakeld werden. In het academiejaar 2006-2007 werden nog eens 3 andere mentoren ingeschakeld.

Wat verstaan we precies onder mentorbegeleiding ?

Een mentor is een (Belgische) hogerejaarsstudent die een vluchtelingstudent – die voor het eerst in het Vlaams hoger onderwijs studeert - begeleidt. De mentor fungeert vooral als persoonlijk aanspreekpunt voor de vluchtelingstudent. De begeleiding kan bestaan uit het wegwijs maken van de vluchtelingstudent, psychosociale begeleiding en peer-to-peer studiebegeleiding. Mentorbegeleiding zien wij als een aanvulling op de bestaande (professionele) (studie)begeleiding voor studenten. Het gaat bij mentorbegeleiding vaak om het bespreken van alledaagse problemen. Zo kan een mentor een woordje uitleg geven bij een hoofdstuk uit een cursus of iets meer vertellen over het verloop van een examen. Een mentor is een eerste aanspreekpunt en kan voor vluchtelingstudenten de drempel wegnemen om sociale contacten te leggen met andere studenten.

Vluchtelingenwerk heeft bewust gekozen voor een vrij strak geregisseerd model voor mentorbegeleiding. De ervaring leert ons dat heel vrijblijvende initiatieven al snel een stille dood sterven.

De projectmedewerkers rekruteren en selecteren de mentoren bij het begin van het academiejaar. De mentoren worden gematcht met een vluchtelingstudent. Belangrijk daarbij is dat de mentor dezelfde studierichting volgt als de vluchtelingstudent. We kiezen ook bewust voor Belgische (autochtone) studenten en niet voor rolmodellen. Een belangrijke doelstelling van de mentorbegeleiding is immers de sociale integratie van de vluchtelingstudent. Door hen in contact te brengen met een Belgische hogerejaarsstudent hopen we ook de sociale integratie van vele vluchtelingstudenten te bevorderen.

De mentoren krijgen van de projectmedewerkers voldoende achtergrondinformatie over de doelgroep. Ze worden ook ingelicht over de specifieke verwachten ten aanzien van hen. Zo vraagt Vluchtelingenwerk van mentoren een engagement voor een volledig academiejaar en dat de mentor regelmatig contact opneemt met de vluchtelingstudent. Ook de taken van de mentor worden zorgvuldig afgebakend. Mentoren kunnen op hun beurt rekenen op ondersteuning van de projectmedewerkers. Zo worden er regelmatig feedbackmomenten voorzien tijdens het academiejaar.

Uit een eerste voorzichtige analyse van deze feedbackgesprekken blijkt dat mentorbegeleiding vooral een effect heeft op de sociale integratie van de vluchtelingstudent. Vluchtelingstudenten waarderen deze vorm van laagdrempelige ondersteuning zeer sterk en vinden het aangenaam om met een autochtone student op een ongedwongen manier in contact te komen. Bovendien kan deze student hen allerlei nuttige tips geven over cursussen en examens.

Ook de mentoren ervaren de mentorbegeleiding als zeer positief. Het geeft hen het gevoel dat ze iets kunnen betekenen voor een andere student. Bovendien geeft het hen de kans om kennis te maken met een vluchteling, iemand die ze misschien anders nooit zouden leren kennen. Mentoren hebben een grote bewondering voor wat vluchtelingstudenten presteren en moedigen hen aan om niet op te geven. Door autochtone studenten in contact te brengen met

vluchtelingstudenten krijgen ze ook een ander zicht op deze doelgroep. Ze worden niet alleen geconfronteerd met de verschillende achtergrond van vluchtelingstudenten, maar zeker ook met hun talenten en sterktes.

2.5 Ontmoetingsmomenten voor vluchtelingstudenten

Vluchtelingstudenten verkeren soms in een geïsoleerde positie wanneer ze les volgen aan een hogeschool of universiteit. Ze zijn niet vertrouwd met de onderwijscultuur en het studeren in de Nederlandse taal blijft een harde noot om te kraken. Vluchtelingstudenten durven andere studenten niet altijd aan te spreken. Ze zijn bang om als minderwaardig beschouwd te worden omdat ze het Nederlands niet perfect beheersen. Om hen zelfvertrouwen te geven en om hen te laten zien dat er wel degelijk nog andere studenten zijn die in hetzelfde schuitje zitten, organiseerde Vluchtelingenwerk in het academiejaar 2006-2007 enkele ontmoetingsmomenten voor vluchtelingstudenten.

Deze ontmoetingsmomenten hebben als voornaamste doel om vluchtelingstudenten met elkaar in contact te brengen en om aan ervaringsuitwisseling te doen. Door elkaar te ontmoeten kunnen vluchtelingstudenten een beter inzicht krijgen in hun eigen situatie. Bovendien wordt op het ontmoetingsmoment een forum gecreëerd waarop vluchtelingstudenten hun ervaringen kunnen spiegelen aan die van studenten in een zeer gelijkaardige situatie.

De eerste ontmoetingsmomenten vonden plaats in december 2006 in Antwerpen en Gent. De opkomst was redelijk hoog. Omdat de vluchtelingstudenten elkaar nog nooit eerder ontmoet hadden, werd tijdens deze eerste bijeenkomsten veel aandacht besteed aan kennismaking en het creëren van een veilige groeps sfeer. Voor de eigenlijke ervaringsuitwisseling werd een methodiek uitgewerkt om het groepsgesprek op gang te brengen en te stimuleren.

Aan de deelnemers werd na afloop gevraagd een evaluatieformulier in te vullen. Hieruit blijkt dat het ontmoetingsmoment door vrijwel alle deelnemers als heel positief ervaren werd. Het initiatief was zeker vatbaar voor herhaling, aldus hun oordeel.

2.6 Informatiesessies

Vluchtelingenwerk organiseert ook regelmatig informatiesessies zowel voor de doelgroep zelf als voor intermediairen. Deze laatste zijn meestal begeleiders van asielzoekers, vluchtelingen en nieuwkomers in onthaalbureaus, integratiediensten, VDAB- en werkwinkelconsulenten.

In deze informatiesessie wordt algemene informatie gegeven over studeren in het hoger onderwijs: de structuur en het aanbod van het hoger onderwijs, toelatingsvoorwaarden, mogelijkheden om de studies te financieren en om zich voor te bereiden op studies, ...

In 2004, toen het project 'studiebegeleiding' in een opstartfase zat, werden in Antwerpen, Gent en Brussel aparte informatiesessies opgezet voor de doelgroep enerzijds en voor intermediairen anderzijds.

In de maanden februari en maart van 2005 werden vijf provinciale vormingssessies georganiseerd voor toeleiders (Oostende, Sint-Niklaas, Leuven, Mechelen en Genk).

In 2006 werden voornamelijk informatiesessies op vraag georganiseerd. Zo waren er sessies op vraag van het Studieadviespunt Gent, de dienst Samenleving van de stad Sint-Niklaas en van ODiCe (Oost-Vlaams Diversiteitscentrum) te Gent.

In 2007 werden enkele informatiesessies georganiseerd specifiek om vrouwen en meisjes uit de doelgroep ertoe aan te zetten om de stap te zetten naar het hoger onderwijs. Op deze sessies was ook telkens minstens één studente uit de doelgroep aanwezig die kwam getuigen over haar eigen ervaringen in het hoger onderwijs. Dit werd door de aanwezigen als zeer boeiend ervaren.

Daarnaast werd op verzoek ook een informatiesessie georganiseerd voor het Platform van Russisch sprekenden te Antwerpen.

2.7 Getuigenissen

Op 9 december organiseerde Vluchtelingenwerk Vlaanderen een eerste studievoormiddag over 'vluchtelingen in het hoger onderwijs'. Bevindingen en aanbevelingen naar aanleiding van 2 jaar begeleiding van vluchtelingstudenten werden naar voor gebracht. Ook 2 vluchtelingstudenten brachten hun eigen persoonlijke verhaal. Hun getuigenissen willen we niet laten ontbreken in dit rapport⁴.

Als kind had ik vele dromen, maar mijn vurigste droom was om dokter te worden. Deze droom heb ik kunnen realiseren na een lange weg van hard werken en studeren.

Nadat ik mijn secundair onderwijs beëindigd had in Afghanistan, wou ik geneeskunde gaan studeren aan de Universiteit van Vitebsk in Wit-Rusland. Vooraf moest ik echter een voorbereidend jaar volgen waarin ik intensief de Russische taal moest leren. Eens geslaagd in dit voorbereidend jaar ben ik door de Afghaanse regering naar Wit-Rusland gestuurd om mijn studie van geneeskunde aan te vatten. Het waren fijne en interessante jaren waar ik veel geleerd heb en mijn titel van dokter behaald heb. Ik heb enkele maanden in Wit-Rusland gewerkt en ben nadien terug naar Afghanistan gegaan om daar te werken als dokter. Ik was blij met mijn werk en de keuze van mijn studie.

Maar na vele problemen in Afghanistan ben ik samen met mijn familie gevlucht en zijn we in België terecht gekomen. Na een beetje bekomen te zijn van de eerste schrik, wou ik de draad van mijn leven weer oppikken en terug als arts werken. Maar dit liep niet van een leien dakje. Ik kreeg geen academische erkenning van mijn artsdiploma en moest hier dus nog een aantal jaren studeren. Eerst en vooral ben ik gestart met een intensieve cursus aan het universitair talentcentrum van de Universiteit Antwerpen. Maar omdat alle modules na niveau 1 volzet waren, was ik genoodzaakt om Nederlandse

---

⁴ De getuigenissen werden door de studenten zelf uitgeschreven, maar werden door ons lichtjes bijgewerkt en aangepast met het oog op hun opname in dit rapport.

taalcursussen te gaan volgen aan het universitair talentcentrum van de Katholieke Universiteit Brussel. Daar volgde ik Nederlands tot en met niveau 6.

Ondertussen had ik ook deelgenomen aan het examen gedeeltelijke gelijkwaardigheid voor buitenlandse artsen georganiseerd door de VLIR. Ik was hier de eerste keer onvoorbereid naar toe gegaan, was zeer nerveus en slaagde niet. Meer nog, ik kreeg een brief dat ik moest meedoen aan het algemeen toelatingsexamen arts-tandarts dat elk jaar georganiseerd wordt. Ik werd dus zelfs niet toegelaten tot het eerste jaar. Ik besloot mij niet te laten ontmoedigen en mij beter voor te bereiden op het VLIR-examen. Ik ging naar de medische bibliotheek en las vakliteratuur en elk woord dat ik niet begreep, zocht ik op. Ik stelde mij kandidaat om als vrijwilliger te werken in het Jan-Palfijn ziekenhuis en tegen dat ik weer kon meedoen aan het VLIR-examen voelde ik mij een stuk zelfzekerder. Deze keer haalde ik wel goede resultaten en mocht ik in het 4de jaar starten van de artsenopleiding.

Ik koos voor de Universiteit Antwerpen, maar ik slaagde niet in het taalexamen. Daarop besloot ik mee te doen aan het taalexamen van de Universiteit Gent. Daar slaagde ik wel en mocht ik eindelijk mijn studie van arts hervatten. Het begin was moeilijk. De onderwijscultuur is anders, ik had weinig kennis van computervaardigheden zoals het elektronisch leerplatform en internet, mijn Nederlands was niet perfect. Maar met veel steun en hard werken ben ik geslaagd in het 4de jaar en ben ik ondertussen doorgestroomd naar het 5de jaar.

Ik ben nog elke dag overtuigd van mijn keuze en verheug mij op de dag dat ik weer als dokter mag werken, een droom die ik al had van toen ik een klein meisje was.

Anissa Jabarkil, afkomstig uit Afghanistan en studente geneeskunde aan de Universiteit Gent

Ik woon al 3 jaar in België. Mijn universitair diploma 'Buitenlandse Economische Betrekkingen' uit Rusland werd gelijkgesteld met een Belgisch licentiaatsdiploma Economische Wetenschappen. Nu ben ik studente aan de Hogeschool Gent en volg ik de richting bedrijfsmanagement: Accountancy en Fiscaliteit.

Ik wil graag iets meer vertellen over hoe het is om te studeren in België.

Ik studeer graag talen, maar ik moet zeggen, dat Nederlands leren en in het Nederlands studeren een groot verschil is. Ik denk nog altijd in mijn moedertaal en daardoor kost het mij meer tijd om de leerstof te begrijpen en om oefeningen te maken.

Het contact met medestudenten verloopt niet altijd even gemakkelijk. Zo krijgen wij dikwijls groepsopdrachten. De andere studenten spreken vaak dialect of ze spreken erg snel. Ik durf ook niet altijd te vragen om trager te spreken. Ik ben bang dat de andere studenten zullen denken: "Ze begrijpt eenvoudige zinnen nog niet eens. Wat komt ze hier eigenlijk doen?" Het is soms moeilijk om vol te houden. Als je je uitgesloten voelt, heb je niet altijd zin om naar school te komen.

Soms voel ik op school dat docenten en medestudenten denken dat ik de studies niet aankan. Dat is niet omdat ik het niet kan, dat is vaak omdat ik zoveel andere zaken aan mijn hoofd heb.

Mijn man en ik zijn gevlucht uit Rusland. Wij hadden daar veel problemen. Wij hebben asiel aangevraagd in België. De Belgische asielprocedure is moeilijk en ingewikkeld. Vorig jaar kon ik niet deelnemen aan de examens in juni omdat mijn man en ik 4 keer voor een interview naar Brussel moesten in verband met onze asielaanvraag. Het was heel spannend en het is niet gemakkelijk om al die maanden te wachten op een beslissing, waarvan je leven en veiligheid afhankelijk zijn.

Ik kan mij voorstellen wat een reactie u bij mijn verhaal zou kunnen hebben: "Ja, het is juist, buitenlandse studenten kennen de taal niet goed genoeg, maar het is onze zaak niet. Wij verwachten dat onze studenten een bepaald niveau aan taalkennis hebben," zou u zeggen en u hebt gelijk.

"Jullie hebben het moeilijk om contact te vinden met medestudenten, maar wij kunnen het ook niet voor je doen," zou u zeggen en u hebt weer gelijk. Mijn verhaal is echter niet bedoeld om te klagen. Ik geef het toe, wij zijn zelf verantwoordelijk voor onze problemen. Als wij onze problemen niet zelf kunnen oplossen, wie zou het voor ons doen? Het enige wat ik zou willen vragen is een beetje begrip voor vreemdelingen te hebben. Wij proberen ons aan te passen en daarom hebben wij uw steun nodig.

Tot slot moet ik nog zeggen, dat het hoger onderwijs in Vlaanderen veel positieve kanten heeft. Onderwijs in een hogeschool is echt praktijkgericht, wat belangrijk is voor toekomstige tewerkstelling. Docenten zijn verdraagzaam en steeds bereid te helpen. Volgens mij krijgen wij wel te veel groepswork, wat de verantwoordelijkheid van ieder groepslid verkleint, maar aan de andere kant is het een goede ervaring om in de groep te leren werken.

Elvira Shudina, afkomstig uit Rusland en studente bedrijfsmanagement aan de Hogeschool Gent

3. Knelpunten en aanbevelingen

3.1 Nederlands

3.1.1 Aanbod Nederlands voor hooggeschoolde anderstaligen

Hooggeschoolde vluchtelingen, asielzoekers en nieuwkomers die willen instromen in het hoger (Nederlandstalig) onderwijs, hebben behoefte aan intensieve cursussen Nederlands die voldoende afgestemd zijn op hun leervermogen en op hun toekomstperspectieven. Een betaalbaar en voldoende groot aanbod intensieve cursussen Nederlands die voorbereiden op hoger onderwijs zijn dan ook een absolute vereiste. Het aanbod dat verstrekt wordt door de universitaire talentcentra moet dan ook de nodige subsidiëring krijgen zodat het voor de doelgroep van vluchtelingen, asielzoekers en anderstalige nieuwkomers betaalbaar blijft. We denken hierbij aan een uitbreiding van het beurzensysteem van de stad Gent. Anderstalige inwoners van Gent met een beperkt inkomen kunnen aan verminderd tarief een cursus Nederlands volgen aan het universitair talentcentrum.

Bovendien moet er dringend werk gemaakt worden van cursussen Nederlands voor hooggeschoolde anderstaligen met aandacht voor een specifiek vakjargon. Deze cursussen kunnen niet enkel een voorbereiding bieden op studies in hoger onderwijs, maar kunnen anderstaligen ook voorbereiden op de arbeidsmarkt. We denken daarbij aan cursussen Nederlands waarin bijvoorbeeld een medisch, technisch of economisch vakjargon centraal staat.

3.1.2 Taalbeleid in de hoger onderwijsinstellingen

We stellen vast dat in de hogescholen en universiteiten tot op heden nog te weinig aandacht wordt besteed aan het algemene taalbeleid. Voor anderstaligen is meestal wel een bepaald taalniveau vastgelegd dat zij moeten behalen om studies te mogen aanvatten. Maar welke verwachtingen men nu precies heeft m.b.t. de taalcompetenties van alle studenten is veel minder duidelijk. Hoe er in praktijk wordt omgegaan met anderstalige studenten of met studenten die worstelen met het academisch Nederlands evenmin. Met andere woorden: een duidelijke taalpolitiek is vaak afwezig.

In heel wat opleidingen wordt van de studenten eveneens verwacht dat ze meertalig zijn. Naast het Nederlands moeten ze ook het Frans, Engels en eventueel een vierde taal beheersen. Vluchtelingen beheersen deze talen niet altijd, maar wel vaak een aantal andere talen. Maar deze 'andere' meertaligheid wordt zelden gevalideerd. Vluchtelingenwerk vraagt dat de meertaligheid van vluchtelingen een duidelijke plaats en waardering zou krijgen binnen het taalbeleid van de hoger onderwijsinstellingen.

3.1.3 Ondersteuning academisch Nederlands

Het staat buiten kijf dat vluchtelingen en asielzoekers een degelijke basiskennis van het Nederlands moeten hebben wanneer ze studies willen aanvatten in het hoger (Nederlandstalig) onderwijs. Een intensieve cursus Nederlands voor anderstaligen is absoluut noodzakelijk om aan de algemene competenties op het vlak van taal te kunnen voldoen. Anderzijds is de taalvaardigheid van deze studenten bij de instroom verre van perfect en hebben ze vaak onvoldoende kennis van academisch Nederlands en van het vakjargon. We stellen wel vast dat door het volgen van hoger onderwijs de taalcompetenties van de

vluchtelingstudenten er meestal zienderogen op vooruit gaan. Anderzijds blijft een specifieke vorm van taalondersteuning nodig, ook tijdens de studies.

In verschillende hoger onderwijsinstellingen experimenteert men reeds met ondersteuning academisch Nederlands. Aan de hand van een test of screening wordt bepaald welke studenten gebaat zouden zijn met extra ondersteuning. Vluchtelingenwerk is een groot voorstander van een collectieve taalscreening, waarbij de taalvaardigheid van álle studenten gemeten wordt. Op die manier wordt stigmatisering tot een minimum beperkt. Wanneer uit de screening blijkt dat de taalvaardigheid van een student bijgestuurd moet worden, kan deze ondersteuning best opgenomen worden in het curriculum. Op die manier wordt vermeden dat minder taalvaardige studenten nog een bijkomende inspanning moeten leveren bovenop hun normale lessenspakket. Wanneer ondersteuning academisch Nederlands als opleidingsonderdeel wordt opgenomen in het curriculum, wordt het bovendien automatisch opgenomen in de eindcompetenties en verdwijnt ook het vrijblijvende karakter ervan. Studenten die wel al over de nodige taalcompetenties beschikken, kunnen op basis van hun testresultaten dan een vrijstelling krijgen of een gedifferentieerd programma aangeboden krijgen.

3.2 Toeleiding naar het hoger onderwijs en voorbereidende trajecten

3.2.1 Toeleiding

Niet alle hooggeschoolde vluchtelingen vinden de weg naar het hoger onderwijs, terwijl ze ze wel over de nodige competenties beschikken en een Vlaams hoger onderwijsdiploma hun tewerkstellings- en integratiekansen aanzienlijk zou vergroten. De vraag naar informatie en advies over studietrajecten in het hoger onderwijs is groot. Vluchtelingenwerk vraagt dat vluchtelingen, asielzoekers en nieuwkomers die interesse hebben voor een educatief vervolgentraject op het primair inburgeringstraject terecht zouden kunnen bij een gespecialiseerd loket voor informatie, advies en begeleiding. Een gecentraliseerde en categoriale aanpak lijkt ons noodzakelijk gezien de zeer specifieke situatie en vragen van de doelgroep (buitenlandse vooropleiding, specifieke verblijfssituatie, enz.).

3.2.2 Voorbereidende trajecten

Voor veel vluchtelingen is de stap naar het hoger onderwijs een stap in het ongewisse. Vluchtelingen zijn niet altijd vertrouwd met de westerse onderwijscultuur en kunnen moeilijk inschatten welke voorkennis en verworven vaardigheden precies van hen verwacht worden. Wij pleiten voor het invoeren van voorbereidende trajecten. Voorbereidende trajecten geven vluchtelingen de kans om zich grondig voor te bereiden op een studie. Een intensieve cursus Nederlands (zie 3.1.1) zou in het voorbereidend traject geïntegreerd kunnen worden. Voorbereidende trajecten verhogen niet alleen hun slaagkansen, maar het ontlast ook voor een stuk de docenten en studiebegeleiders. Vluchtelingen die goed voorbereid zijn, vragen immers minder individuele begeleiding tijdens het eigenlijke studietraject. Volgende onderdelen kunnen aan bod komen in een voorbereidend traject:

- Nederlands, met specifieke aandacht voor vakjargon en academische taalvaardigheid
- Vakinhoudelijke voorbereiding: opfrissing van noodzakelijke voorkennis (afhankelijk van het gekozen studiegebied)
- Communicatie- en sociale vaardigheden

- Computervaardigheden (o.a. kennismaking met het elektronisch leerplatform, internet, ...)
- Vreemde talen: Engels en Frans
- Studieoriëntatie en studiekeuze
- Studiemethoden en –vaardigheden
- Oriëntatie binnen de hoger onderwijsinstelling

Vluchtelingenwerk schreef in een aparte nota een concept uit voor het inrichten van voorbereidende trajecten.⁵ We lieten ons daarvoor inspireren door de schakeljaren in Nederland.⁶

3.3 Studiekeuzeproces

Het studiekeuzeproces bij vluchtelingen verloopt vaak heel anders dan bij (autochtone) generatiestudenten die de stap zetten van het secundair naar het hoger onderwijs. Verschillende factoren spelen hierbij een rol.

Zo kiezen vluchtelingen vaker voor studies die leiden tot zogenaamde 'statusberoepen' zoals rechten, economie, geneeskunde,... Hooggeschoolde vluchtelingen hebben in hun herkomstland vaak al hogere studies gedaan en genoten vaak een hoge maatschappelijke positie of komen uit families met aanzien of invloed. Wanneer zij in België terechtkomen, worden hun competenties vaak niet (h)erkend. Ook hun sociale status zijn ze kwijt door hun situatie als asielzoeker of vluchteling. Bij het uitbouwen van hun nieuwe toekomst koesteren zij de ambitie om hun vroegere positie te heroveren of willen ze zichzelf bewijzen ten aanzien van achtergebleven familieleden. Dit bepaalt in grote mate hun studiekeuze.

Vaak beïnvloedt ook het feit dat men gevlucht is de studiekeuze. Meermaals kiezen vluchtelingen voor studies zoals 'politieke wetenschappen' en 'rechten'.

Nu ze de onveilige of moeilijke situatie in hun herkomstland ontvlucht zijn, willen ze 'iets terug doen voor hun land'. Door in Vlaanderen een master in de politieke wetenschappen of rechten te behalen hopen ze vat te krijgen op de situatie in hun herkomstland.

Vluchtelingen zijn ook niet altijd gewend om een studiekeuze te maken op basis van hun eigen interesses en motivatie. Zij kiezen meestal door middel van eliminatie van de mogelijkheden die ze hebben. Ze stellen meestal de vraag: "Wat kan ik doen?" en niet: "Wat wil ik doen?"

We zien hiervoor twee verklaringen. Enerzijds hebben de meeste vluchtelingen al heel wat waters doorzwommen en zijn ze vaak erg gericht op overleven. Zij hebben het gevoel dat ze niet altijd de keuzes gemaakt hebben die ze zouden hebben willen maken in het leven. Hun leven wordt bepaald door hun vlucht, een kans die ze gegrepen hebben maar een situatie waarvoor ze niet gekozen hebben. Anderzijds zijn sommige vluchtelingen het ook niet echt gewend om vanuit hun culturele achtergrond een keuze te maken op basis van eigen interesses en motivatie. In heel wat culturen is de eigen interesse en motivatie ondergeschikt aan de rol die de gemeenschap voor jou weggelegd ziet. Uiteraard is dit niet te veralgemenen, maar we kunnen wel stellen dat de studiekeuze bij vluchtelingen vaak vanuit heel andere perspectieven gemaakt wordt. Niet zelden zijn zij ook al ouder dan de generatiestudenten en hebben ze een gezin te onderhouden. Ook dit speelt mee bij de studiekeuze.

⁵ Voorbereidende trajecten hoger onderwijs voor vluchtelingen en asielzoekers, Vluchtelingenwerk Vlaanderen, juni 2006

⁶ www.schakeljaren.nl

Kortom, kiezen op basis van eigen interesse en intrinsieke mogelijkheden is voor veel vluchtelingen gezien hun specifieke situatie niet vanzelfsprekend.

Vluchtelingen hebben nood aan ondersteuning tijdens het studiekeuzeproces. Het is belangrijk dat studiekeuzebegeleiders rekening houden met de specifieke situatie en aspiraties van de doelgroep, maar waarbij hen ook duidelijk gemaakt wordt dat motivatie en interesse belangrijke aspecten zijn bij het maken van een studiekeuze. Duidelijke en uitgebreide informatieverlening over het studietoelaat, alsook over beroepsuitwegen en tewerkstellingskansen zijn onmisbaar in het studiekeuzeproces van vluchtelingen. Specifieke informatiesessies en een kennismaking met het bedrijfsleven in Vlaanderen kunnen vluchtelingen een realistisch beeld geven van de studie en van mogelijke beroepsuitwegen.

3.4 Studietrajecten

3.4.1 Geindividualiseerde trajecten en studieduurverkorting

Vluchtelingen en asielzoekers kunnen, wanneer ze reeds hoger onderwijs gevolgd hebben en hiervan de nodige documenten hebben, studieduurverkorting krijgen op basis van EVK (elders verworven kwalificaties). Vaak is het resultaat van die aanvraag dat de vluchteling wordt toegelaten tot een hoger jaar van de studies. Vluchtelingenwerk vindt dat er nog te weinig echt rekening wordt gehouden met het reeds afgelegde curriculum en vindt dat er nog te weinig individuele trajecten worden aangeboden. Vluchtelingen die hun onderwijsloopbaan niet kunnen staven met documenten, kunnen wel toegang krijgen tot het hoger onderwijs door een bekwaamheidsproef af te leggen, maar kunnen geen studieduurverkorting bekomen. Met andere woorden, zij kunnen slechts worden toegelaten tot het eerste bachelorjaar.

Ook personen die over ervaring beschikken die ze niet hebben opgedaan in een schoolse context, kunnen die laten erkennen met het oog op studieduurverkorting. In dit geval spreekt men over EVC (elders verworven competenties). De werkervaring die vluchtelingen meebrengen vanuit hun herkomstland zou hiervoor ook in aanmerking moeten genomen worden. In praktijk blijkt dit veelal een onhaalbare kaart omwille van het feit dat de vluchteling deze (werk)ervaring niet altijd kan staven met documenten of goed kan overbrengen omwille van taalbarrières en gebrek aan kennis van vakjargon. Vluchtelingenwerk vindt dat de instellingen zowel bij toepassing van EVK- en EVC-procedures veel meer rekening zouden moeten houden met de specifieke situatie van vluchtelingen.

3.4.2 Curriculumdifferentiatie

De vooropleiding en achtergrond van vluchtelingstudenten is vaak nogal erg verschillend van die van andere studenten. Curriculumdifferentiatie in geval van een aantal essentiële opleidingsonderdelen kan hierop mogelijks een antwoord bieden. Aan de hand van screening van competenties bij instroom, kunnen studenten ingedeeld worden in verschillende groepen. Enige waakzaamheid ten aanzien van mogelijke stigmatisering is hier wel aangewezen. Daarom focust curriculumdifferentiatie bij voorkeur op de reeds aanwezige competenties bij studenten en niet zozeer op lacunes in de vooropleiding.

3.5 Buitenlandse artsen

Vluchtelingen met een buitenlands artsdiploma die het beroep in België wensen uit te voeren, moeten een groot deel van de artsenopleiding hernemen. Om te bepalen hoeveel studiejaar er nog gevolgd moeten worden, moeten deze artsen deelnemen aan het interuniversitair examen gedeeltelijke gelijkwaardigheid arts dat georganiseerd wordt door de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR).

Heel wat vluchtelingen voelen zich erg onzeker wanneer ze willen deelnemen aan het VLIR-examen. Hun koudwatervrees zou voor een groot deel weggenomen kunnen worden indien er specifieke leer- en oefenmaterialen ter beschikking van de deelnemers gesteld zouden worden. Ook een cursus medisch Nederlands zou deze artsen goed van pas komen. Vluchtelingenwerk vraagt ook dat er bij het toekennen van de studieduurverkortung aan deze artsen meer rekening wordt gehouden met hun specialisatie en vooropleiding. In plaats van hen toe te laten tot een bepaald jaar van de artsenopleiding, geven wij de voorkeur aan geïndividualiseerde trajecten.

3.6 Leerstrategieën en leerstijlen

Hoewel vluchtelingen kampen met voornamelijk een taalbarrière en soms ook met bepaalde lacunes in de voorkennis, kennen zij toch ook successen in hun studietrajecten. Zij ontwikkelen vaak eigen leerstrategieën en leerstijlen.

Zo gaven enkele vluchtelingen tijdens een ontmoetingsmoment aan dat zij vaak nog extra informatie opzoeken op het internet en in bibliotheken totdat zij begrijpen wat er precies in hun cursus staat. Dit soort strategieën is nog te weinig bekend bij docenten en studiebegeleiders. Het zou erg interessant zijn om een screening te doen van de sterktes en zwaktes in de leerstrategieën en leerstijlen die vluchtelingen hanteren. De sterktes kunnen dan op die manier extra in de verf gezet worden en zwakke punten in studiemethoden kunnen bijgeschaafd worden.

3.7 Mentoren en rolmodellen

3.7.1 Mentoren

Vluchtelingstudenten die voor het eerst in het Vlaamse hoger onderwijs studeren, moeten vaak erg wennen aan de onderwijscultuur en leggen niet altijd gemakkelijk contacten met autochtone studenten. Het inzetten van mentoren kan hieraan iets verhelpen. Mentoren zijn autochtone hogerejaarsstudenten die een vluchtelingstudent begeleiden. Mentoren geven peer-to-peerbegeleiding en vormen een laagdrempelig aanspreekpunt voor de vluchtelingstudent. Op die manier bevorderen ze vooral de sociale integratie van de vluchtelingstudent in het hoger onderwijs. Ook voor mentoren heeft het mentorschap een belangrijke meerwaarde. Mentoren kunnen immers door het mentorschap op een informele manier kennismaken met vluchtelingstudenten.

Vluchtelingenwerk is een groot voorstander van het inzetten van mentoren. Een succesvol mentorschap vereist echter wel een degelijk uitgebouwde methodiek die aangepast is aan de eigenschappen van de doelgroepstudent. Een goede begeleiding en opvolging van de mentoren en de vluchtelingstudenten door een professionele kracht is een absolute must.

3.7.2 Rolmodellen

Naast mentoren (autochtone ouderejaarsstudenten) kunnen ook rolmodellen een belangrijke rol spelen. Daar waar mentoren eerder ingezet worden tijdens het studietraject, kunnen rolmodellen vooral een rol spelen bij de toeleiding naar het hoger onderwijs. Rolmodellen zijn personen uit de doelgroep zelf die reeds gestart zijn met studies hoger onderwijs of die reeds een succesvol studietraject achter de rug hebben. Door hun rol als positieve voorbeeldfiguur zijn rolmodellen erg belangrijk om vluchtelingstudenten aan te moedigen de stap te zetten naar het hoger onderwijs. Rolmodellen zijn het levende bewijs dat een studietraject in het hoger onderwijs haalbaar is, mits men de nodige inspanningen levert. Door hun gemeenschappelijke kenmerken kunnen vluchtelingstudenten zich gemakkelijker identificeren met een rolmodel.

Het inzetten van rolmodellen bij het sensibiliseren en informeren van kandidaat-vluchtelingstudenten is een zeer waardevol en nuttig initiatief. Het verdient aanbeveling dat hoger onderwijsinstelling bij het rekruteren van kandidaatstudenten ook studerende vluchtelingen trachten in te zetten als rolmodel om op die manier de specifieke, potentiële doelgroep van kandidaat-vluchtelingstudenten aan te spreken.

3.8 Financiële haalbaarheid

3.8.1 Studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap

Heel wat vluchtelingen, asielzoekers en nieuwkomers bevinden zich in een zeer kwetsbare sociaaleconomische situatie. Doordat ze het vaak moeilijk hebben om een baan te vinden, moeten ze vaak terugvallen op een uitkering. Als vluchtelingen wel een baan hebben, is dit vaak een job beneden hun opleidingsniveau. Wanneer zij dan beslissen om studies hoger onderwijs aan te vatten met het oog op het verwerven van een diploma, zijn zij vaak genoodzaakt om hun baan te laten vallen. Deeltijds werken en studeren is vaak geen haalbare kaart, omdat de studie in het Nederlandstalig hoger onderwijs erg veel inspanningen van hen vergt.

Studiefinanciering is voor deze groep van studenten dan ook een absolute noodzaak om de studiekosten te kunnen betalen. Personen met een permanent verblijf zoals erkende vluchtelingen, kandidaat-vluchtelingen wiens asielaanvraag ontvankelijk is verklaard en slachtoffers van mensenhandel kunnen in aanmerking komen voor studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap. Vanaf het academiejaar 2007-2008 wordt de mogelijkheid tot het verkrijgen van studiefinanciering uitgebreid naar personen die subsidiaire bescherming genieten, gezinsherenigers en personen die minimum 12 maanden onafgebroken wettig in België verblijven. Het is zonder meer een positieve evolutie dat ook deze personen in aanmerking komen voor studiefinanciering.

Sinds 1 juni 2007 is de asielprocedure echter hervormd. Kandidaat-vluchtelingen met een lopende asielprocedure zullen enkel nog materiële hulp krijgen. Voorheen kregen asielzoekers - wanneer hun asielaanvraag ontvankelijk werd verklaard - tijdens de tweede fase van de asielprocedure OCMW-steun, hadden zij toegang tot de arbeidsmarkt, het hoger onderwijs en recht op studiefinanciering. Asielzoekers wiens asielaanvraag wordt behandeld volgens de vernieuwde asielprocedure hebben geen recht meer op studiefinanciering. De overheid heeft zich tot doel gesteld dat de procedure maximaal 1 jaar in beslag mag nemen. Het valt echter af te wachten of deze doelstelling realistisch is. Zoniet dreigt ook hier weer een groep van mensen jarenlang te moeten wachten

op een beslissing en is het niet onlogisch dat zij inspanningen zullen leveren om een toekomst uit te bouwen in Vlaanderen en voor een studietraject in het hoger onderwijs zullen kiezen. Wanneer zij dan noch recht hebben op financiële steun noch op studiefinanciering, wordt het voor hen quasi onmogelijk om een studie in het hoger onderwijs aan te vatten en tot een goed einde te brengen.

3.8.2 Verhoogd inschrijvingsgeld

Hoger onderwijsinstellingen mogen aan buitenlandse studenten een verhoogd inschrijvingsgeld van maximum 5.400 Euro vragen omdat zij voor deze studenten geen financiering ontvangen van de Vlaamse overheid. Aan enkele categorieën van vreemdelingen mag dit verhoogd inschrijvingsgeld echter niet gevraagd worden. Het gaat om:

- studenten met de nationaliteit van een EHOR-land⁷
- studenten van een buitenlandse nationaliteit die toegelaten of gemachtigd zijn voor een verblijf van onbepaalde duur in België
- ontvankelijk verklaarde asielzoekers

Vluchtelingenwerk vraagt dat de overheid deze vrijstellingsregeling zou afstemmen op de categorieën van vreemdelingen die ook in aanmerking komen voor studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap.

3.8.3 Studeren met behoud van leefloon

Veel vluchtelingen die een studie willen aanvatten in het hoger onderwijs ontvangen een leefloon. De wet 'maatschappelijke integratie' laat toe om een diploma hoger onderwijs te behalen met behoud van het leefloon. Het OCMW kan wel bepaalde voorwaarden stellen zoals het verrichten van vakantiewerk of een aanvaardbare studievoortgang. Ontvankelijk verklaarde asielzoekers ontvangen 'maatschappelijke dienstverlening'. Dit is een financiële steunverlening die in praktijk vaak gelijkgesteld wordt met het bedrag van het leefloon. Ook asielzoekers die 'maatschappelijke dienstverlening' ontvangen, kunnen onderworpen worden aan de wet op maatschappelijke integratie.

We merken dat bepaalde OCMW's steeds terughoudender worden in het toestaan van het aanvatten of verderzetten van een studie in het hoger onderwijs met behoud van het leefloon. Dit ondermijnt de kansen van vluchtelingen en asielzoekers om een diploma hoger onderwijs te behalen en om een duurzame tewerkstellingspositie te vinden op de arbeidsmarkt.

Vluchtelingenwerk dringt erop aan dat OCMW's een studie in het hoger onderwijs beschouwen als onderdeel van een traject naar maatschappelijke integratie. Vluchtelingen moeten de kans krijgen om een studie in het hoger onderwijs aan te vatten met behoud van het leefloon. Indien er een aanvaardbare studievoortgang is, moeten zij ook de kans krijgen om het studietraject volledig af te werken zonder verlies van hun uitkering.

---

⁷ EHOR staat voor Europese Hoger Onderwijsruimte. Het gaat om de landen die de Bolognaverklaring ondertekend hebben. Voor een volledige lijst zie: <http://www.kuleuven.be/inschrijvingen/landen.html>

3.9 Toelatingsbeleid in geval van een kwetsbare verblijfssituatie

Voor buitenlandse studenten – en dus ook voor vluchtelingen en asielzoekers – gelden bepaalde toelatingsvoorwaarden om een studie te kunnen aanvatten in het hoger onderwijs. Dit zijn in eerste instantie diploma- en taalvereisten. De diploma- en taalvoorwaarden zijn vastgelegd in het flexibiliseringsdecreet van het hoger onderwijs⁸. Daarnaast beschikken de hogescholen en universiteiten over een zekere autonomie om bijkomende voorwaarden te stellen. Vaak wordt in dit verband gevraagd naar een bewijs van solvabiliteit (i.e. bewijs dat de student in zijn/haar eigen levensonderhoud kan voorzien), een bewijs dat men een ziekteverzekering heeft en soms ook een bewijs dat men legaal in het land verblijft.

Steeds meer hoger onderwijsinstellingen vragen dat de student een legaal verblijfsstatuut kan voorleggen. Voor erkende vluchtelingen, ontvankelijk verklaarde asielzoekers, personen met subsidiaire bescherming of met een ander wettig verblijf stelt zich geen probleem. Maar er is ook een groep van personen die weliswaar geen legaal verblijf hebben, maar die wel nog een beroeps- of verblijfsrechterlijke procedure lopende hebben. Het gaat dan vaak om afgewezen asielzoekers die tegen hun negatieve beslissing beroep hebben aangetekend bij de Raad van State of die een regularisatieaanvraag hebben ingediend. Voor hen wordt het steeds moeilijker om nog toegang te krijgen tot het hoger onderwijs.

Vluchtelingenwerk pleit in eerste instantie voor een ruim toelatingsbeleid.

Personen die geen legaal verblijf hebben, maar die wel nog zicht hebben op een definitief verblijf, precies omwille van het feit dat ze nog een procedure lopende hebben, moeten de mogelijkheid krijgen om hoger onderwijs aan te vatten.

Zij hebben immers het recht om gedurende deze periode – waarin zij overigens geen toegang hebben tot de arbeidsmarkt - hun tijd zinvol te besteden door het verwerven van extra competenties en studiebewijzen. Een diploma hoger onderwijs kan hun tewerkstellingskansen op het moment dat hun verblijf alsnog gelegaliseerd wordt enorm verhogen. Anderzijds, wanneer de eindbeslissing uiteindelijk negatief is, kan een studie in het hoger onderwijs een grote meerwaarde hebben bij terugkeer naar het herkomstland.

Wij vragen de hoger onderwijsinstellingen ook om duidelijke toelatingsvoorwaarden op te stellen en om duidelijke afspraken te maken met de kandidaat-student. Een kandidaat-student in een kwetsbare verblijfssituatie die zich aanmeldt bij een hogeschool of universiteit, moet een duidelijke motivatie krijgen indien zijn inschrijving geweigerd wordt. Wanneer deze persoon wel toegang krijgt, moet duidelijk afgesproken worden wat er gebeurt wanneer de persoon in kwestie volledig uitgeprocedeerd geraakt. Mag hij/zij het academiejaar nog afwerken? Krijgt hij/zij nog een diploma? Een transparant toelatingsbeleid met duidelijke afspraken zou voor heel wat asielzoekers in een kwetsbare verblijfssituatie heel wat onzekerheid wegnemen en hen behoeden voor onnodige stress. Dit komt de studievoortgang alleen maar ten goede.

Wij vinden dat het gerechtvaardigd is dat hogescholen en universiteiten bij inschrijving de verblijfssituatie van de kandidaat-student nagaan. Wij vinden het echter niet de taak van de instelling om het statuut blijvend te controleren gedurende het verdere verloop van het academiejaar. Dit is echter wel een courante praktijk in bepaalde hogescholen waar studenten verplicht worden om

---

⁸ Decreet betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen van 30/04/2004

hun (verlenging van hun) tijdelijke verblijfsdocumenten maandelijks te tonen. Wij pleiten ervoor dat enkel op het moment dat de kandidaat-student een studiecontract afsluit met de instelling - bij het begin van het academiejaar - het verblijfsstatuut gecontroleerd wordt en de instelling een gemotiveerde beslissing neemt over het al dan niet verlenen van toegang.

3.10 Verderzetting van de studies in geval van kwetsbare verblijfssituatie

Precies omwille van de kwetsbare verblijfssituatie bij inschrijving, is het mogelijk dat asielzoekers een negatieve eindbeslissing krijgen inzake hun asielaanvraag of dat de verblijfsrechterlijke of beroepsprocedure van afgewezen asielzoekers een negatief resultaat oplevert tijdens het academiejaar.

De (afgewezen) asielzoeker heeft als student echter een studiecontract afgesloten met de instelling waarin hem het recht verleend wordt om lessen te volgen en/of examens af te leggen om zo een aantal studiepunten te verwerven. Het is onze mening dat de student minstens het recht heeft om dit contract af te werken. Hij heeft hier tenslotte ook inschrijvingsgeld voor betaald. Bij een volgende afsluiting van een contract – bij de start van het volgende academiejaar – kan de verblijfssituatie dan weer geëvalueerd worden. Vluchtelingenwerk meent dat bij een goede studievoortgang de onderwijsinstelling aan de student de mogelijkheid moet bieden om de studies verder te zetten.

4 Publicaties

Andere publicaties van Vluchtelingenwerk Vlaanderen over vluchtelingen en hoger onderwijs:

- Standpuntennota over het toelatingsbeleid van het hoger onderwijs ten aanzien van vluchtelingen en asielzoekers, april 2007
- Voorbereidende trajecten hoger onderwijs voor vluchtelingen en asielzoekers, juni 2006
- Informatiepakket voor buitenlandse artsen, maart 2006
- Het opzetten van mentorbegeleiding voor vluchtelingstudenten, september 2005
- Studeren in het hoger onderwijs. Een praktische gids voor begeleiders van vluchtelingen en asielzoekers, januari 2005

VLUCHTELINGENWERK VLAANDEREN • GAUCHERETSTRAAT 164 • 1030 BRUSSEL • BANK 001-1559883-05
TEL.: 02/ 274 00 20 • FAX 02/ 201 03 76 • E-MAIL: info@vluchtelingenwerk.be
URL: <http://www.vluchtelingenwerk.be>